

Seiling med spinnaker og gennaker

Raskest, morsomst – og vanskeligst?

De store og ofte fargerike "ballongseilene" er mer krevende enn andre seil, men de gir også stor seileglede. Gennaker er egentlig temmelig lett håndterlig – mens spinnaker er en større utfordring. Her kan du se hvordan du seiler med begge.

Mange synes at seiling med spinnaker eller gennaker er den morsomste formen for seiling som finnes. Du seiler fortere og mer effektivt enn du gjør med noen annen seilføring. Samtidig kreves det litt mere konsentrasjon, og du får rask og kontant tilbakemelding på alt du gjør. Når det hele stemmer, er det en berusende opplevelse. Seilegleden er med andre ord helt i topp.

Særlig oppmerksomhet

Men mange, særlig begynnere, er litt bekymret for å seile med spinnaker eller gennaker. Og det stemmer at dette er seiltyper som krever ekstra oppmerksomhet, og som er litt mer krevende å bruke. Både spinnaker og

gennaker er som oftest ganske store seil, og dermed blir det fort voldsomme krefter, selvfølgelig først og fremst når det blåser mye. I tillegg er det snakk om seil som "flyr", det vil si at forliket ikke henger fast i mast eller forstag, som tilfellet er med storseilet og fokk/genoa.

Det betyr at de kan bevege seg mere fritt. Dermed kan de også lettere komme ut av kontroll.

Hva skal til og hvordan gjør man?

Når det er sagt, oppstår det sjeldent store problemer hvis du lar spinnakeren eller gennakeren bli under dekk i hard vind, inntil du har fått litt rutine - og hvis du forøvrig er oppmerksom på noen ganske enkle forholdsregler.

Dem går vi gjennom på de neste sidene. Ettersom disse seilene er mer krevende å bruke enn storseil og forselli, forklarer vi litt mer detaljert hvordan man seiler med dem.

Sette gennaker

Gennakeren kan settes med eller uten strømpe. Begge deler er temmelig uproblematisk - hvis linene sitter som de skal, rormannen styrer riktig kurs, og tingene skjer i riktig rekkefølge.

Det er en god idé å sette gennakeren utenfor (i le av) forseilet, mens forseilet stadig er oppe. Det gir le og dermed ro til arbeidet - og så er det også en fordel at gennakeren ikke kan rotere rundt forstaget på vei opp. Forseilet kan tas ned/rules inn så snart gennakeren er oppe.

Skjøte, fall og tackline skal løpe riktig

Start med å plassere seilsekken der du vil heise seilet fra - det er som sagt lettest å gjøre det i le, gjerne midt på båten, eller litt lengre fram. Fest seilsekken i rekka, så den ikke kan blåse over bord. Fallet kobles på i seilets topphjørne. Sjekk grundig at fallet løper utenfor forseil og andre hindringer, så det har fritt løp hele veien opp i mastetoppen. Deretter trekker du tackline (en line som forbinder gennakerens nederste, forreste hjørne ("tack-hjørnet") med baug/baugspryd) tilbake fra baugen, utenfor alle rekkestøtter, vant, og andre hindringer - og kobler den på seilets "tack" hjørne. Hvis du bare bruker en kort stropp fra baugen, må seilsekken plasseres helt framme.

Det siste hjørnet er skjøtehjørnet. Sett begge skjøtene fast, og sjekk at de løper fritt og passerer på riktig side av mast, vant, rekkestøtter osv. hele veien - også til lo. Hvis du jibber ved å trekke skjøtet foran seilet (mer om det senere), skal lo skjøte føres foran tackline og forstag - altså "foran alt". Hvis du jibber ved å trekke skjøtet bak seilet - noe som er mest aktuelt for båter med baugspryd - så skal lo skjøte føres foran forstaget, men bak tackline.

Tackline skal fram!

Nå er du klar til å heise seilet. Neste skritt er å falle av til en kurs hvor vindvinkelen er omkring 140-160 grader. Det er en god idé å starte med å trekke tackline litt fram,

hvis den altså kan reguleres - det bidrar til at seilet ikke så lett roterer på vei opp. Men pass på at vinden ikke fanger gennakeren og trekker seilet ut av posen før du er klar til det. Deretter trekker du fallet helt i topp. Det bør skje så fort som mulig, så seilet ikke havner i vannet. Du bør samtidig trekke tackline enda lenger frem, helst så tackline er nesten helt fremme ved baugen når seilet er oppe. Er det hender nok om bord, er det en god idé at skjøtet også trekkes inn underveis - igjen for å forhindre seilet i å rotere på vei opp.

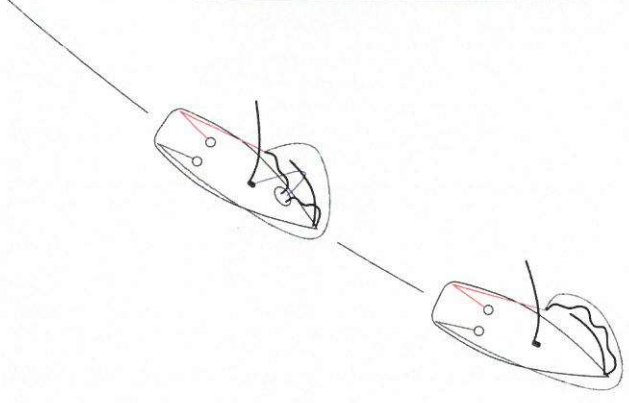
Ha tøm på vinsjen når seilet fyller

Nå trekker du godt inn på skjøtet, og loffer opp til en høyere kurs. Hittil har seilet vært i le av forseil og storseil (det er hensikten med å sette seilet på en lav kurs) - men nå kommer seilet fram i fri vind. Vær forberedt på at det fyller plutselig - personen på skjøtet bør ha et par tøm på vinsjen når det skjer, for å kunne holde igjen. Slipp deretter ut på skjøtet til det er riktig trimmet til kursen. Forseilet skal ned så snart som mulig; det kan være vanskelig å få gennakeren til å stå på annet enn veldig høye kurser, så lenge forseilet stadig er oppe. Blåser det mye, kan det være aktuelt å forbli på en lavere kurs til forseilet er nede/rulet inn - båten kan fort bli "overmanet" av gennakeren hvis det styres en høy kurs når det blåser. Skjer det, handler det om å falle av igjen så fort som mulig - og å slippe ut på skjøtet!

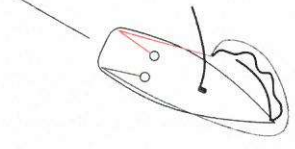
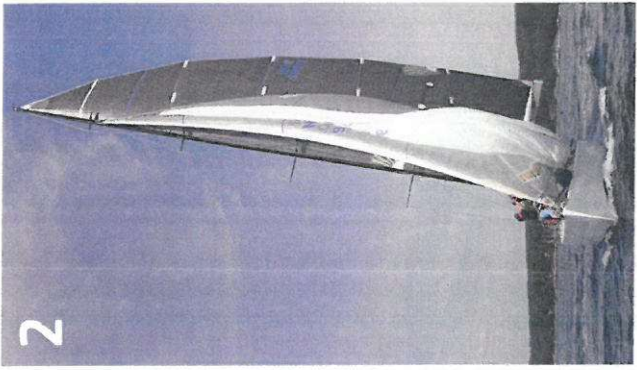
+ Strømpe/"Snuffer"

Mange, særlig tuseilere, bruker en strømpe som hjelpemiddel når gennakeren skal opp og ned. Strømpen er en lang tekstilhylse med en rund krave i plast øverst. Den trekkes opp og ned over gennakeren med en endeløs, rundtjøpende line. Prosessen med å sette og ta ned gennaker er grunnleggende den samme, forskjellen er bare at du heiser seilet i topp med strømpen på. Den trekkes deretter opp over seilet med den endeløse linen, og strømpen blir dermed hengende sammenfoldet i toppen av riggen under seilas. Du trekker strømpen ned over seilet når du tar det ned igjen - og det forenkler jobben en del. En sånn lang "pølse" er mer håndterlig enn en masse frittfløyvende kvadratmeter spinnakerduk. Når gennakeren er tatt ned med strømpe, er den samtidig pakket og klar til neste gang.

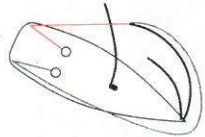
Plasser seilsekken ved rekka og koble på fall, tackline og skjøter. Sjekk at alt løper riktig.

Full av, trekk luckene iunn, og reis fallet fort helt i topp. Gjemmeren går nå opp i le av forseilet. Skjøtet kan godt trekkes inn underveis, for å forhindre seilet i å rotere på vei opp.

Når seilet er i topp, trekkes skjøtet enda lenger inn, og rormannen løffer til en høyere kurs. Trimmeren må ha tøm på vinsjen, og være klar til at seilet fyller.

Nå fyller seilet. Skjøtet trimmes til kursen. Forseilet tas ned.

Ta ned gennaker/spinnaker

En god rekkefølge er følgende: Start med å heise/rulle ut forseilet. Fall av til lens, slipp bras/tackline, og fir ut på fallet mens seilet trekkes inn under storseilbommen. Stapp alt sammen ned under dekk, og pass på at det ikke havner i vannet!

»Slipp tackline/bras, enten ved å fire ut line, eller ved å koble den helt fra i baugen. Ta fatt i skjøtet i le. Nå slippes det ut på fallet i takt med at seilet trekkes inn i båten, først i skjøtet, deretter i selvet sellet.«

Når gennakeren eller spinnakeren skal ned, foregår det stort sett på samme måte for begge seils vedkommende: Start gjerne med å heis/rull ut forseilet igjen. Det skaper ro og fred og mindre trykk i le, så man lettere kan håndtere de mange kvadratmeterne med spinnakerduk. Deretter faller man igjen ned på en lav kurs, 140-160 grader relativ vind. En gennaker faller gjerne mere eller mindre sammen, ettersom den nå havner i le av storseilet. En spinnaker beholder i større grad trykket, inntil brasen slippes. Slipp tackline/bras, enten ved å fire ut line, eller ved å koble den helt fra i baugen. Ta fatt i skjøtet i le. Nå slippes det ut på fallet i takt med at seilet trekkes inn i båten, først i skjøtet, deretter i selvet seilet. Trekk det inn under storseilbommen. De fleste foretrekker å få duken ned under dekk etterhvert som den kommer ned, gjennom nedgangen i forkant av cockpit. Det kan også gjøres på fordekket, hvor man bruker fordekksluka. En spinnaker kan godt tas ned i lo også, hvor man altså slipper skjøtet og tar fatt i brasen for å trekke seilet ned. For at det skal fungere må båten seile flatt lens.

Ikke la seilet havne i vannet!

Fallet skal slippes relativt fort, for ikke å skape motstand for dem som trekker seilet inn. Men enda viktigere er det

ikke å slippe fallet så fort at de som trekker inn seilet ikke kan følge med. En gennaker/spinnaker må helst ikke havne i vannet!

Hvis det skjer, kan det sikreste være å la fallet løpe hele veien ut av masten, selv om det skaper en del problemer senere, når fallet skal tilbake på plass. Men det er faktisk en reell risiko for at seilet revner og ødelegges, når det fylles med vann og båten stadig seiler forover med storseilet. Forsøk å brems farten mest mulig; slipp storselskjøtet og gå opp i vinden. Trekk deretter seilet ombord igjen. Hvis vinden er svak og farten er lav, er det neppe nødvendig å la fallet gå.

Når spinnaker/gennaker er nede, kobles fall, tackline og skjøte fra. Sett dem på plass og klargjør linene - og pakk seilet i sekken igjen så fort som mulig, så det er klart til neste gang det skal opp. For regattaseilere har det stor betydning at hele nedtagningen og klargjøringen til en ny kurs (som regel kryss) foregår så fort og effektivt som mulig. Det stiller store krav til koordinasjon, kommunikasjon og samarbeid, og er noe som bør trenes systematisk.

+ Å pakke seilet

En enkel måte å pakke gennaker/spinnaker på, er å starte med å finne toppen. Trekk deretter begge sidelik gjennom hendene, og legg dem på hver sin side - og pakk deretter midten og bunnen av seilet ned i sekken. Til sist skal de tre hjørnene stikke opp av sekken, helst med sidelikkene sortert hver for seg - altså på hver sin side i sekken.

Bruker man strømpes, er seilet klart til bruk igjen med det samme det er nede.

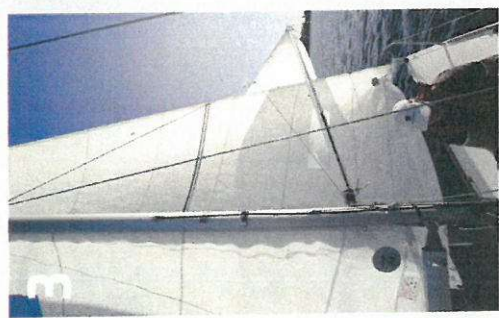
1

Klar til å ta spinnaker ned?

2

Forseilet heises

3

Rormannen faller av, og spinnakeren kolliderer i le av forseilet.

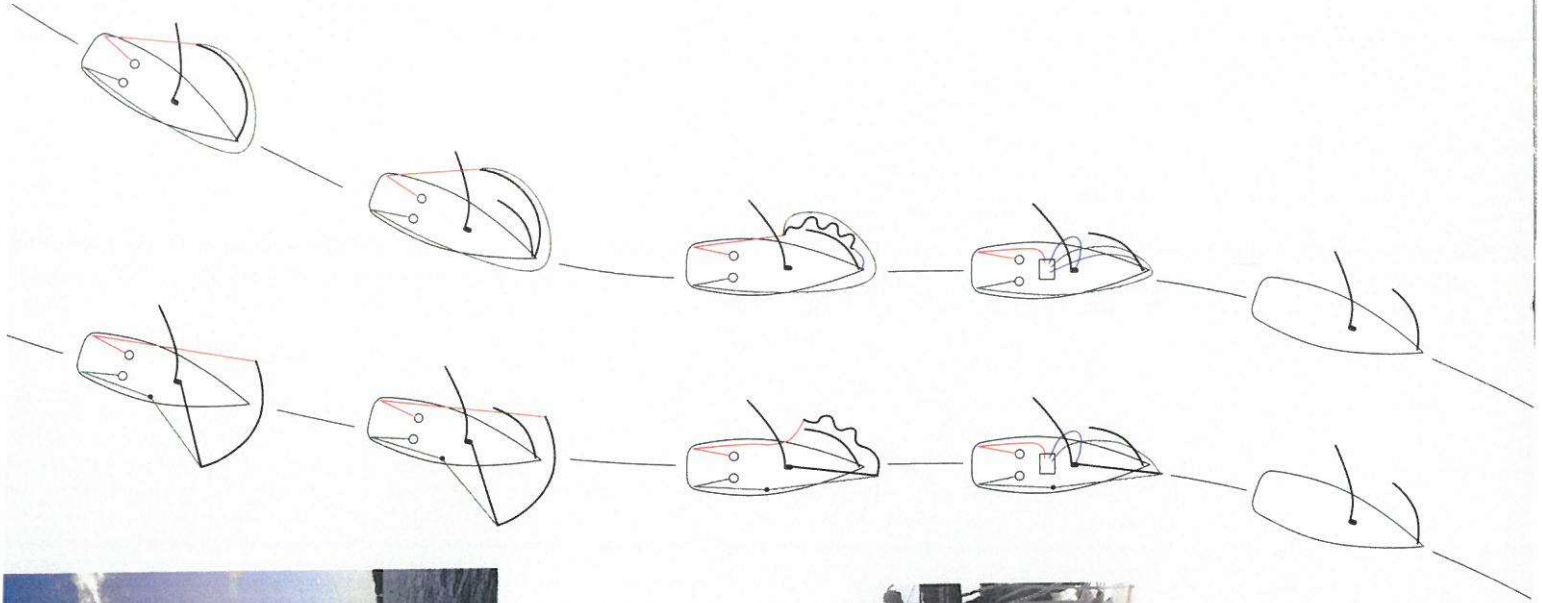
4

To fott i skjøtet i le, og trekk spinnakeren inn ettersom lukeman-
nen slipper kontrollert ned på spinnakerfallet. Brosen slippes også
løs. Pass på at seilet ikke havner i vannet.

5

Rormannen kan skjære opp til
ønsket kurs. Fjern spinnaker-
bommen og pydd opp i linene
- pakk spinnakeren og gjør klart
til neste gang den skal opp.

Jibb med spinnaker

Det finnes flere måter å jibbe spinnaker på – her nøyer vi oss med den vanligste, som kalles "ende-til-ende-jibb".

Levende båt

Det oppstår sjeldent problemer hvis du lar spinnakeren eller gennakeren bli under dekk i hard vind, inntil du har fått litt rutine - og hvis du forøvrig er oppmerksom på de forholdsvis enkle forholdsreglene du har mødt på disse siste sidene.

Turseilere opplever ofte at båten blir litt "død" når de faller av i lette og moderate vindforhold - det mangler kort og godt trykk i riggen. En gennaker kan være akkurat det som skal til for at båten igjen skal bli levende og morsom å seile.

Det finnes andre varianter slik som "dykkjibb". Da lar du spinnakerbommen sitte på masten, og svinger ned under forstaget og over på den andre siden. Forøvrig er de to ganske like.

Ende til ende

Som navnet antyder, bytter du rundt på spinnakerbommens to ender i "ende-til-ende"-jibben; du kobler spinnakerbommen fra både masten og brasen. Deretter setter du den nye brasen (det gamle skjøtet) i spinnakerbommens nebb på motsatt side av båten. Spinnakerbommens motsatte ende kobles så på masten. Trimmerne trimmer spinnakeren hele tiden - det må gjerne slippes litt på ny bras før å få spinnakerbommen langt nok ut.

Når alt er klart, skifter man storseilbommen over til den nye siden. Man kan gjøre det både før og etter at spinnakerbommen er flyttet. Mange foretrekker å vente med å skifte storseilet over til spinnakerbommen er satt på ny side - det gir ofte bedre arbeidsforhold for fordekksgasten.

Generelle tips til spinnaker-jibb:

Her er en serie konkrete framgangsmåter som er brukbare uansett hvilken type spinnaker-jibb det er snakk om.

- 1:** Begge barberhal skal trekkes i bunn før jibben, og brasen skal trekkes opp i lo, helt til spinnakerbommen står i noenlunde rett vinkel på vinden, det vil si på tvers av båten når den faller av til platt lens.
- 2:** Det skal være folk klar til å trimme spinnakeren "flyvende" i den fasen hvor spinnakerbommen er løst fra brasen. Det medfører gjerne at brasen skal trekkes mer inn, og skjøtet slippes litt. Spinnakeren skal holdes foran båten, og må ikke få lov å trekke for mye ut på sidene. Rormannen skal konsentrere seg om å styre presist, så spinnakeren blir rett foran båten. Han/hun skal samtidig holde øye med hvor tett på å jibbe storseilet er.
- 3:** Når storseilet skal over, skal det skje bevisst og beslutsomt. Rormannen faller ytterligere av, og det trekkes i storseilskjøtet, gjerne direkte fra bommen - ta fatt og trekk til! Dermed slår storseilbommen over til den nye siden. Pass på at ingen er i veien, hverken for bommen, skjøtet eller bommedalet. Det kan være en god ide å skjøte storseilet inn mot midten av båten først, for å redusere belastningen på riggen når bommen slår over. Hvis spinnakerbommen ikke allerede er satt på den nye brasen, så gjør det nå. Rormannen må ikke skjære opp til en høyere kurs før spinnakerbommen er på plass! Hold øye med fordekksgasten, en god rormann kan lette fordekksgestens arbeid ved å styre riktig.
- 4:** Trekk inn på den nye brasen straks etter jibben, så spinnakerens hjørne sitter kloss inn til bommen. Det er viktig å sikre seg at spinnakerbommen ikke står så langt framme etter jibben, at den kan presse mot forstaget - særlig hvis planen er å skjære opp til slør etter jibben. Spinnakeren skal altså trekkes godt opp til lo, ut av storseilets vindskygge. Barberhal på den nye lesiden slippes fri, mens du beholder barberhalet trukket helt inn på den nye losiden. Sjekk også at spinnakerbommens nedhal er satt. Til slutt trimmes spinnakeren ved å justere bras og skjøte riktig til den kursen du vil seile.

